

DE GROTE TREK
Het trekgedrag van vogels lijkt een groot mysterie. Theunis Piersma probeert delen van de puzzel op te lossen.

VOGELVLUCHT

‘De vogeltrek is een mysterie’

Theunis Piersma is hoogleraar Dierecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en gespecialiseerd in wad- en weidevogels. “Dat vogels trekken, is heel logisch. Hoe ze het allemaal regelen, is een voortdurende bron van onderzoek.”

Tekst: Annemiek de Gier Beeld: Frank Ruiters

Waar komt uw fascinatie voor trekvogels vandaan?

“Die is ontstaan door een samenloop van omstandigheden. Ik ben een gewortelde Fries, geboren in Hemelum, Gaasterland en woon daar nog altijd in de buurt. Een mooie wereld om in op te groeien; als puber ging ik elke dag het veld in om over het leven na te denken, mijn kijker op zak. Zo heb ik ontdekt wat de seizoenen zijn, wat ze écht betekenen. Daarnaast heeft de Waddenzee me altijd mateloos geïnteresseerd. Dit, gecombineerd met een sterke behoefte om de wereld te zien, leidde mij naar de trekvogels. Toen ik biologie ging studeren, kwam ik mensen tegen die wadvogels telden op Ameland. Opeens werd ik gegrepen door de vraag: wat dóen die beesten als ze niet in Nederland zijn, wat drijft hen?”

En, wat drijft hen?

“Die vraag krijg ik vaak: waarom trekken vogels? Maar je kunt je beter afvragen waarom sommige soorten niet trekken. In een land als het onze is het voor de meeste vogels moeilijk om het hele jaar door te komen, dus het is logisch dat ze naar andere plekken vliegen. Om te blijven, moet een vogel echt een heel goede reden hebben. Winterkoninkjes bijvoorbeeld hebben een heftig sociaal systeem en de kans is groot dat hun plek is ingepikt als ze zijn

weggeweest. Dus zijn ze geneigd te blijven, waarmee ze de kans op sneeuw, ijs en te weinig voedsel voor lief nemen. Het besluit van een vogel om naar het zuiden te vliegen, kan door verschillende dingen komen. Een koudplek bijvoorbeeld: als een Kievit of goudplevier door vorst opeens geen wormen meer uit het weiland kan halen, vertrekt hij. Kanoetstrandlopers reageren op korter wordende dagen. Maar er zit meer achter: we hebben onderzoek gedaan naar het gedrag van kanoeten in gevangenschap. Kunstmatig hielden we elke dag even lang en toch maakten de vogels zich op een gegeven moment klaar voor vertrek. De *drive* om te gaan, zit dus dieper.”

Hoe vinden trekvogels hun weg?

“De meeste vogels volgen vaste routes, die over Europa in noord-zuidrichting lopen. Langs Scandinavië, Nederland, Frankrijk, Spanje en via de straat van Gibraltar en Marokko loopt een westelijke route naar de Afrikaanse landen beneden de Sahara. En er is een oostelijke route die langs de arctische gebieden, Scandinavië, Duitsland, over de Alpen naar Italië en via de Bosporus naar Afrika leidt. Deze routes zijn al duizenden jaren ongeveer hetzelfde. De vogeltrek is een mysterie en onmogelijk om helemaal te begrijpen. Ik vind het als wetenschapper een uitdaging om steeds een klein deel van de puzzel op te lossen.”

Hoe belangrijk zijn trekvogels voor het ecosysteem?

“Ze zijn een onmisbare schakel. Trekvogels hebben voedselrijke wetlands en oceanen nodig, op vaste plekken langs hun routes. In ons Waddengebied bijvoorbeeld, komen elk jaar zo’n 12 miljoen trekvogels energie opdoen voor hun lange reis. Hun brandstof halen ze uit schelpdieren, wormen, vis, garnalen en kweldergras. Als door onder andere schelpenvisserij bepaalde soorten te weinig voedsel vinden, dan verdwijnen ze. Dat heeft rechtstreeks invloed op de biodiversiteit in gebieden elders in de wereld. Ik doe veel onderzoek naar de kanoet, een steltloper die op de Wadden voorkomt. Elke hectare minder wad betekent een kanoet minder. Kennis en onderzoek zijn ongelofelijk belangrijk voor de bescherming van de natuur. Helaas vraagt onderzoek naar trekvogels om een lange adem en is het huidige politieke klimaat meer gericht op de korte termijn. Daarom ben ik blij met de internationale leerstoel Global Flyway Ecology, die ik in samenwerking met het Wereld Natuur Fonds en de Vogelbescherming ga vervullen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast zie ik het als mijn taak om de mooie verhalen te vertellen die ik tegenkom tijdens mijn onderzoekswerk. Als mensen gefascineerd raken door de natuur, komt de wil om die te beschermen vanzelf.”

TREKVOGELFEITJES

- Met een gemiddelde snelheid van 97 kilometer per uur is de poelsnip de snelste trekvogel op de lange afstand.
- Van de 119 vogelsoorten die vanuit Europa naar midden- en zuidelijk Afrika trekken is 40% de afgelopen 30 jaar sterk in aantal achteruit gegaan. Het gaat om voorheen veel in Europa voorkomende soorten zoals koekoek, boerenzwaluw en tapuit.
- De grootste wereldreiziger is de (ook in Nederland broedende) noordse stern. Om te overwinteren, vliegt deze vogel naar de Zuidpool waarmee hij elk jaar zo’n 35.000 kilometer aflegt.
- Van de 78 vogels op de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels zijn er 38 langafstandtrekkers: vogels die van Europa naar midden- en zuidelijk Afrika trekken.